

Források szabályos felhasználása az önálló munkában

1 Miért fontos a szabályos forráskezelés?

Mindenkinek joga van hozzá, hogy saját szellemi termékeit mások tiszteletben tartsák. Az 1999. évi LXXVI., a szerzői jogokról szóló törvény így fogalmaz erről: „12. § (1) A szerzőt megilleti a jog, hogy művén és a művére vonatkozó közleményen - a közlemény terjedelmétől és jellegétől függően - szerzőként feltüntessék. A szerzőt a mű részletének átvétele, idézése, vagy ismertetése esetén is meg kell jelölni. A szerző a neve feltüntetéséhez való jogot a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolhatja.”¹

Ennek az alapelvnek a megsértése a **plágium**, vagyis amikor a szerző úgy használja fel mások szellemi termékét vagy annak egy részét, hogy nem utalt az eredeti szerzőre ill. a műre. Vagyis más megközelítésből: minden olyan esetben, mikor a szerző nem jelöli meg egy gondolat eredeti forrását azt állítja, hogy az az ő szellemi terméke. Ugyanakkor mások gondolatai, eredményei minden további nélkül felhasználhatók a saját munkánkban – amennyiben szabályosan hivatkozunk rájuk.

2 Milyen esetben kell hivatkozni?²

- A más szerzőktől vett vélemény, gondolat megjelenítésénél, akkor is, ha azt szó szerint idézzük, akkor is ha átfogalmazzuk;
- A más szerzők által kidolgozott fogalmak, elméletek, definíciók felhasználásánál, akkor is, ha szó szerint idézzük, akkor is, ha átfogalmazzuk.
- Bármiféle adat (amennyiben az nem egy mindenki által ismert tény), ábra, kép, diagram használatánál.

3 Milyen „altípusai” vannak a plagizáló „szerzőnek”?³

- Aki más munkáját szóról-szóra megegyezően (talán csak a címlapot lecserélve) adja be sajátjaként.
- Aki egy szakirodalmi forrás jelentős részét vagy részeit másolja be lényegében változtatás nélkül.
- Aki több forrásból részeket beillesztve, esetleg a mondatok stílusát egymáshoz igazítva hozza létre a „művet”. Gyakori viszont, hogy az ilyen „szerzők” még a szöveg formátumának egységesítésére se veszik a fáradságot, így a többféle betűméret, betűtípus, bekezdésformázás világossá teszi a lopás tényét.
- A „szerző” a saját munka létrehozása helyett arra fordítja az idejét, hogy a felhasznált forrásokat átfogalmazza, stílusában egymáshoz igazítsa.
- A „szerző” saját korábbi munkáját, vagy munkáiból ollózva hozza létre az új alkotást. Ez annyiban minősülhet plágiumnak, hogy a legtöbb esetben új alkotást vár el a befogadó intézmény.

¹ http://www.hpo.hu/jogforras/1999_LXXVI_Szjt.pdf

² <http://www.maya.btk.pte.hu/kom/b/data/plagium.rtf>

³ http://www.plagiarism.org/plag_article_types_of_plagiarism.html

4 A plágium határvonalán...⁴

Számos olyan szerzői magatartással találkozhatunk, ami önmagában nem minősül feltétlenül plágiumnak, viszont felvethetik ennek gyanúját vagy legalábbis a szerző súlyos figyelmetlenségét:

- A szerző megemlíti az eredeti forrást, de nem vagy csak hiányosan, esetleg hibásan hivatkozik a teljes műre (legyen az papír alapú kiadvány vagy internetes dokumentum), így az pontosan nem azonosítható be. Utóbbi esetben honosodott meg az a rossz gyakorlat, hogy a felhasznált online források esetében csak a domain-nevet adják meg, nem a pontos elérhetőséget.
- A szerző ugyan helyesen hivatkozik egy szó szerint átvett forrásra, de nem rakja azt idézőjelbe. Így azt a látszatot kelti, hogy az anyag értelmezése a saját szellemi teljesítménye.
- A szerző helyesen és pontosan állítja össze a felhasznált forrásokból az anyagot, szakszerűen végzi el a hivatkozásokat. A hibát ott követi el, hogy lényegében saját munka nincs mögötte, noha a legtöbb esetben ez az elvárás.

5 Hogyan kezeljük tehát a forrásokat?

Az alábbi példák Véry Zoltán: Vezetői információellátás az agrárgazdaságban (Controllingportal.hu, 2004) tanulmányát felhasználva íródtak.

Szó szerinti idézet esetében mindenképpen tegyük idézőjelek közé a szöveget, függetlenül annak hosszától. Emellett hivatkozni kell a forrásra is, a szerzőt, a megjelenés évét és a hivatkozott oldalszámot feltüntetve (az irodalomjegyzékben teljesen leírva a forrást):

„A vállalati információs-hálózat a szervezet belső információfogyasztóit (vezetők, döntéshozók, elemzők, tervezők stb.) és azok információs tevékenységeit kiszolgáló, Internet-technológiával működtetett »magánhálózat«. A szervezet vezetőinek, illetve munkatársainak mind vertikális, mind horizontális, azaz hálózatos kommunikációját biztosító rendszer.” (Véry, 2004, 11.o)

Ha **tartalmi, átfogalmazott idézetet (parafrázist)** készítünk, akkor elegendő a szerző és az évszám megjelölése (az irodalomjegyzékben teljesen leírva a forrást). Viszont ebben az esetben is járhatunk el szabálytalan módon:

A szerző véleménye szerint a vállalat információs-hálózata kiszolgálja mind a szervezet belső információfogyasztóit (ide sorolhatók pl. vezetők, döntéshozók, elemzők, tervezők), mind pedig azok információs tevékenységeit. Jellemzően felfogható Internet-technológiával működtetett „magánhálózatként”. Ezen túlmenően biztosítja a szervezet dolgozóinak vertikális és horizontális kommunikációját is. (Véry, 2004)

Világosan látható, hogy itt csak minimális módon változott a szöveg. A helyes, valóban irodalom-feldolgozásnak számító – igaz, erősen leegyszerűsített – megoldás valahogy így nézhet ki:

A szerző összhangban X., Y. és Z. munkáival azt hangsúlyozta, hogy a vállalat információs hálózata kiszolgálja a szervezet minden információ-fogyasztójának igényét, illetve biztosítja a szervezeti szintek közötti vertikális, és a szinteken belüli horizontális kommunikációt is. (Véry, 2004) Ugyanakkor V. és W. szerzők elsősorban arra helyezik a hangsúlyt, hogy...

⁴ http://www.plagiarism.org/plag_article_types_of_plagiarism.html

A szakirodalmat valóban feltáró művek esetében a szerzők tehát arra törekednek, hogy egy kérdést ne csak egy forrás „nézőpontjából” vizsgáljanak meg, hanem több szakember eredményeit vetik egybe és úgy fogalmazzák meg állításait, illetve vitába szálljanak vagy saját véleményüket támasszák alá mindezzel.

Ezekén túlmenően törekedjünk arra, hogy egy kijelentésnek mindig az eredeti forrására hivatkozzunk, azt jelöljük meg az felhasznált irodalmak között. Tipikus rossz példa, hogy egy internetről gyűjtött fotó forrásaként nem az eredeti weboldalt, hanem Google képkeresőjének webcímét adják meg.

6 Hivatkozás az egyes forrástípusokra⁵

A felhasznált irodalom kapcsán két alapelvet kell szem előtt tartani. Minden felhasznált nem saját forrást irodalomként kell kezelni, és szerepeltetni kell az irodalomjegyzékben, valamint minden, az irodalomjegyzékben szereplő elemre hivatkozni kell a publikáció szövegében. A folyószövegben történő hivatkozásnak az alapja, hogy szerző (általában a vezetéknev) és évszám szerint kell hivatkozni. Főbb esetei a következők:

- Alapeset, egy szerző által jegyzett mű: (VEZETÉKNÉV, Évszám)
- Ha egy szerzőnek több művére is hivatkozunk, melyek azonos évben születtek, az egyes műveket a, b, c... jelöléssel különítjük el: (VEZETÉKNÉV, Évszám/a), (VEZETÉKNÉV, Évszám/b) stb.
- Két szerző esetén: (VEZETÉKNÉV_1 – VEZETÉKNÉV_2, Évszám)
- Több szerző esetében: (VEZETÉKNÉV_1 et.al., Évszám) Az „et.al.” rövidítés az „és mások”, „és társai” kifejezésnek felel meg. Az irodalomjegyzékben ugyanakkor az összes szerzőt fel kell tüntetni.
- Szerkesztővel rendelkező mű esetén: (VEZETÉKNÉV szerk., Évszám), illetve ha idegen nyelvű a mű: (VEZETÉKNÉV ed., Évszám), ahol az „ed.” az „editor” rövidítése.

A felhasznált szakirodalmak jegyzékét a szerzők, a szerkesztő vagy ezek hiányában, a mű címe alapján betűrendben, többnyire sorszámozva kell elkészíteni. Bizonyos esetekben az irodalomjegyzéket tovább kell tagolni, publikáció-típusonként (pl. szakkönyvek és szakfolyóiratok, konferencia-kiadványok, online források stb.) kell rendezni a felhasznált forrásokat. Az irodalomjegyzék-elemekről a következő információkat kell megadni:

- a szerző(k) vagy szerkesztő neve, általában a vezetéknevet és a keresztnév első betűjét leírva;
- a forrás címe;
- a kiadás helye (város) és éve;
- a kiadó vagy a közreadó szervezet;
- több kötetes mű, illetve folyóirat esetén a kötet száma, illetve az évfolyam és a lapszám;
- a forrás terjedelme (xxx p. – pagina – vagy xxx o. –oldal – formában);
- ha a teljes mű egy részére hivatkozunk (pl. egy tanulmánykötet vagy folyóirat esetén), a teljes mű címe (In: a_mű_címe) és konkrét hivatkozott rész helye (xxx-yyy. p.);
- online források esetén fontos a teljes(!) elérési út és a letöltés dátumának megadása (amennyiben a dokumentum nem csak online formában érhető el – ilyenek pl. az

⁵ Bunkóczi et. al, 2007, 56-58.p. – átvett szöveg

Elektronikus Periodika Archívumban fellelhető folyóiratok –, adjuk meg a hagyományos elérést, majd az online utat).

Ezek alapján az egyes szakirodalom-típusok a következő módon hivatkozandók:

- *Teljes könyv*: Meyer D. – Solt K. (2006): Makroökonómia. Aula Könyvkiadó, Budapest, 510 p.
- *Könyv, ha nincs szerzője*: Magyar statisztikai évkönyv. Statisztikai Kiadó, Budapest, 2003. 25-33.p.
- *Tanulmánykötetben megjelent cikk*: Kasztelan P. (2002): Rechtsform, Ökonomik und Organisation von großflächigen Agrarunternehmen. In: Hinners-Tobrágel L. – Heinrich J. (ed.) (2002): Agricultural Enterprises in Transition. Institute für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa 76-92.p.
- *Folyóiratcikk*: Dobos I. (2002): Környezetvédelmi tevékenységek egy dinamikus modellje. Szigma XXXIII. évfolyam, 3-4. szám, 131-140.p.
- *Konferencia-kiadványban megjelent cikk*: Schmidhuber J. (2002): Hosszútávú nemzetközi agrárpiaci tendenciák 2030-ig. In: Nemzetközi agrárpiaci kilátások 2002. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, 15-36.p. (ha a kiadvány CD-n jelent meg, akkor közölni kell az elérési utat és a terjedelmet is, pl. CD: \eloadasok\schmidhuber.pdf 21 p.)
- *Online cikk*: Vadas G. (2007): Wealth Portfolio Of Hungarian Households – Urban legends and Facts. Magyar Nemzeti Bank, Budapest (Internet: http://www.mnb.hu/Resource.aspx?ResourceID=mnbfile&resourcename=households_wealth, letöltés dátuma: 2007. 06. 07.)

Idegen nyelvű szakirodalmak esetében a hivatkozást mindig az eredeti nyelven kell megadni (lásd: a fenti példát).

Az irodalmi hivatkozások és az irodalomjegyzék elkészítéséhez a Microsoft Word 2007-es verziója (és az ettől frissebbek), valamint az OpenOffice a tartalomjegyzék-készítőhöz hasonló automatizált megoldást kínál. Ennek használata nem kötelező, viszont javasolt, mivel egységes formátumú és teljes tartalmú forráskezelésre ösztönzi a felhasználót.

7 Felhasznált források

1. 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (Internet: http://www.hpo.hu/jogforras/1999_LXXVI_Szt.pdf, letöltve: 2010-02-04)
2. Types of Plagiarism, Plagiarism.org (Internet: http://www.plagiarism.org/plag_article_types_of_plagiarism.html, letöltve: 2010-02-04)
3. Bunkóczi László, Pásztor Márta Zsuzsanna, Pető István, Popovics Attila: Számítástechnika jegyzet, Szent István Egyetem, Gödöllő, 2007, 56-58.p.
4. Véry Zoltán: Vezetői információellátás az agrárgazdaságban, Controllingportal.hu, 2004. (Internet: http://www.controllingportal.hu/temp/Very_Z_VIR_elelismiszergazdasagban.pdf, letöltve: 2010-02-04)
5. A Pécsi Tudományegyetem BTK Kommunikációs Tanszéken érvényes idézési, hivatkozási szabályok, 2001 (Internet: <http://www.maya.btk.pte.hu/kom/b/data/plagium.rtf>, letöltve: 2009-02-04)